

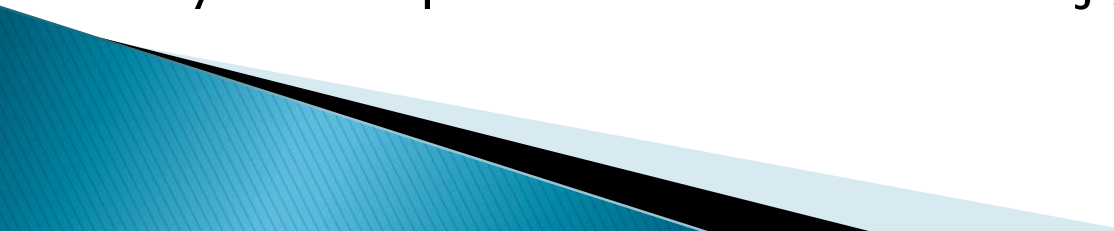
Sposób na trudne dziecko - przyjazna terapia behawioralna w pracy z dzieckiem z autyzmem

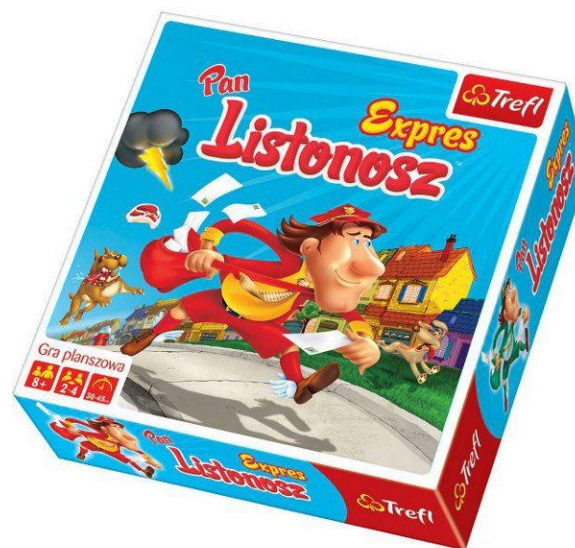
Wzmacnianie

- Wzmacnianie występuje wtedy, gdy prawdopodobieństwo pojawienia się danego zachowania **zwiększa się** na skutek:
 - Zaprezentowania po nim bodźca wzmacniającego
 - Wycofania po nim bodźca karzącego

Karanie

- Karanie występuje wtedy, gdy prawdopodobieństwo pojawienia się danego zachowania **zmniejsza się** na skutek:
 - Zaprezentowania po nim bodźca karzącego
 - Wycofania po nim bodźca wzmacniającego
-

- ▶ **Wzmocnienie pozytywne** – to nagroda za wykonanie jakiegoś zadania, dobre zachowanie. Nagroda ma tu na celu wzmocnić pozytywne zachowanie! Dzięki nagradzaniu wzmagają się częstotliwość występowania pożądanego zachowania u dziecka. Rolę wzmocnienia mogą pełnić różne rzeczy, np..:

Pomijanie

Pomijanie – to kolejny sposób modyfikacji zachowania. Jeśli w wyniku złego zachowania nie następują pozytywne dla dziecka konsekwencje tj. zainteresowanie się dzieckiem.

Prawdopodobieństwo zachowań pomijanych zmniejsza się w przyszłości. Jeżeli np. nauczyciele konsekwentnie nie zwracają uwagi na Jasia, gdy ten zachowuje się grzecznie, poświęcają mu natomiast dużo czasu gdy rozrabia, grzeczne zachowanie jako pomijane zacznie pojawiać się u Jasia coraz rzadziej, a sytuacje gdy Jasiu broi zyskają na częstotliwości.

Wygaszanie

Wygaszanie – oznacza zmniejszanie częstotliwości zachowania, po którym nie występują żadne wzmocnienia.

Proaktywne postępowanie

- ▶ **Spraw, aby uczeń się nie nudził**
- ▶ Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji
- ▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania
- ▶ Zaastrzegaj odpowiednio środowisko
- ▶ Pozwól uczniowi dokonywać wyboru
- ▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć

Spraw, aby uczeń się nie nudził

- Dlaczego uczeń może tracić koncentrację?
 - Trudne zadania
 - Nudne/powtarzające się zadania
 - Za wolne lub za szybkie tempo
 - Brak motywacji
- Co terapeuta powinien robić?
 - Mieć plan
 - Utrzymywać „płynność” sesji
 - Uczeń jest w kontakcie z materiałami i terapeutą
 - Zwracanie uwagi
 - Tempo prezentacji zadań
 - Jasne informacje zwrotne

Proaktywne postępowanie

- ▶ Spraw, aby uczeń się nie nudził
- ▶ **Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji**
- ▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania
- ▶ Zaaranżuj odpowiednio środowisko
- ▶ Pozwól uczniowi dokonywać wyboru
- ▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć

▶ **Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji**

- Nie myl wzmocnień z nagrodami
- Zindywidualizuj wzmocnienia
- Pamiętaj o nasyceniu
- Zaobserwuj wzmocniające dla ucznia aktywności
- Zwracaj uwagę na dziecko, kiedy jest ono grzeczne – każdy lubi być chwalony 😊

Proaktywne postępowanie

- ▶ Spraw, aby uczeń się nie nudził
- ▶ Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji
- ▶ **Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania**
- ▶ Zaaranżuj odpowiednio środowisko
- ▶ Pozwól uczniowi dokonywać wyboru
- ▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć

▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania

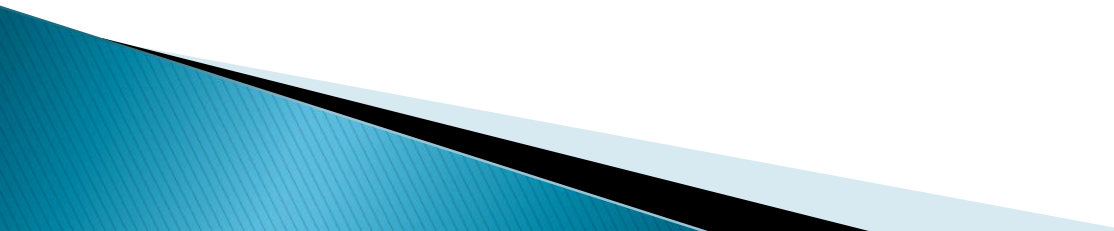
- Zaobserwuj i wyeliminuj czynniki, które rozpraszają ucznia
- Systematycznie wdrażaj te czynniki z powrotem do środowiska

Proaktywne postępowanie

- ▶ Spraw, aby uczeń się nie nudził
- ▶ Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji
- ▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania
- ▶ **Zaaranżuj odpowiednio środowisko**
- ▶ Pozwól uczniowi dokonywać wyboru
- ▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć

▶ **Zaaranżuj odpowiednio środowisko**

- Jak duże/małe jest pomieszczenie w którym uczymy?
 - Jakie inne wydarzenia mają miejsce podczas nauki?
 - Jak jest zaaranżowane stanowisko do nauki?
 - Jakie pomoce naukowe są wykorzystywane?
 - Jak długo trwa nauka?
 - O jakiej porze dnia odbywa się nauka?
 - Jak duża/mała jest grupa, w której uczy się dziecko?
 - Kto jest członkiem grupy, w której uczy się dziecko?
-

Proaktywne postępowanie

- ▶ Spraw, aby uczeń się nie nudził
- ▶ Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji
- ▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania
- ▶ Zaaranżuj odpowiednio środowisko
- ▶ **Pozwól uczniowi dokonywać wyboru**
- ▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć

▶ **Pozwól uczniowi dokonywać wyboru**

- Mit – dziecko jako bierny „odbiorca” nauczania
- Możliwości dokonywania wyboru zwiększają motywację i zmniejszają liczbę zachowań zakłócających
- Równowaga pomiędzy dyrektywnością a podążaniem

Proaktywne postępowanie

- ▶ Spraw, aby uczeń się nie nudził
- ▶ Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji
- ▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania
- ▶ Zaaranżuj odpowiednio środowisko
- ▶ Pozwól uczniowi dokonywać wyboru
- ▶ **Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć**
- ▶ Pracuj w sferze najbliższego rozwoju

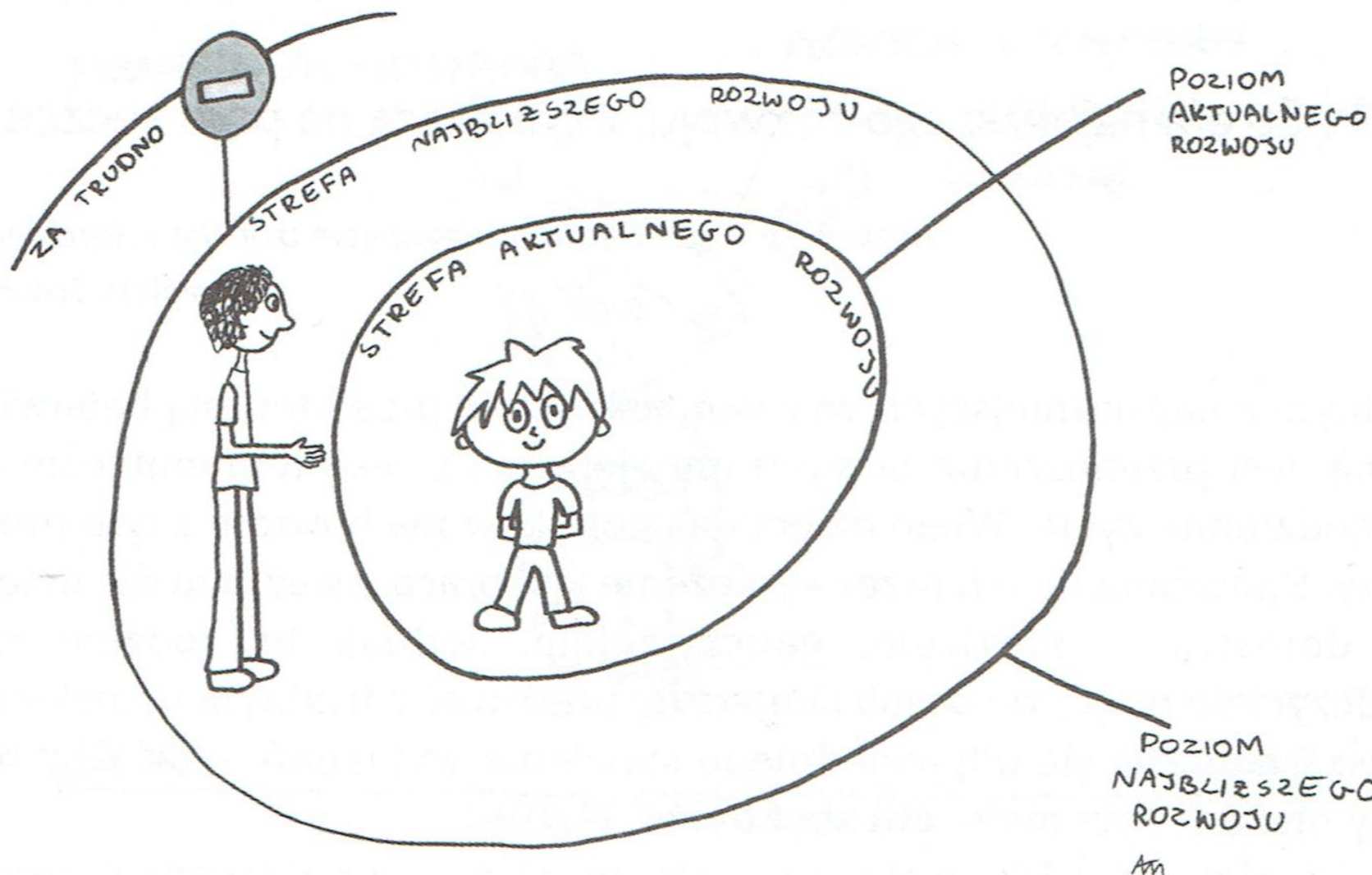
▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć

- Umiejętności uczenia się
- Umiejętności pozwalające na uczenie się danej umiejętności
 - Czy uczeń ma trudności/ZT tylko w danym programie?
 - Czy uczeń komunikuje, że nie lubi danego programu?
 - Czy uczeń popełnia wiele błędów?
 - Kiedy pojawiają się ZT?

Proaktywne postępowanie

- ▶ Spraw, aby uczeń się nie nudził
- ▶ Zadbaj o odpowiedni poziom motywacji
- ▶ Wyeliminuj „przeciwników” dobrego zachowania
- ▶ Zaastrzegaj odpowiednio środowisko
- ▶ Pozwól uczniowi dokonywać wyboru
- ▶ Upewnij się, że uczeń ma umiejętności pozwalające mu się uczyć
- ▶ **Pracuj w sferze najbliższego rozwoju**

POZIOM
AKTUALNEGO
ROZWOJU

POZIOM
NAJBLIŻSZEGO
ROZWOJU

Am

Proaktywne postępowanie

- ▶ **Ucz z dużą dozą sukcesu**
- ▶ Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie
- ▶ Analizuj zachowania trudne
- ▶ Interweniuj przed pełnym kryzysem
- ▶ Słuchaj ucznia
- ▶ Bądź spokojny i uśmiechnięty

▶ Ucz z dużą dozą sukcesu

- Uczenie metodą prób i błędów vs. uczenie z jak najmniejszą liczbą błędów
 - Analizuj umiejętności do nauczania
 - Analizuj metody prezentacji bodźców
 - Analizuj metody podpowiadania

Proaktywne postępowanie

- ▶ Ucz z dużą dozą sukcesu
- ▶ **Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie**
- ▶ Analizuj zachowania trudne
- ▶ Interweniuj przed pełnym kryzysem
- ▶ Słuchaj ucznia
- ▶ Bądź spokojny i uśmiechnięty

▶ Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie

- Przeplataj programy, w których uczeń wykazuje duży stopień umiejętności z programami, których uczeń się dopiero uczy
- Przeplataj aktywności, w których uczeń jest samodzielny z aktywnościami, w których potrzebuje on jeszcze pomocy

Proaktywne postępowanie

- ▶ Ucz z dużą dozą sukcesu
- ▶ Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie
- ▶ **Analizuj zachowania trudne**
- ▶ Interweniuj przed pełnym kryzysem
- ▶ Słuchaj ucznia
- ▶ Bądź spokojny i uśmiechnięty

▶ **Analizuj zachowania trudne**

- Kiedy i dlaczego występuje ZT?
 - Notatki ABC
 - Jakie „korzyści” płyną z angażowania się w ZT?
 - Otrzymanie konkretnej rzeczy/aktywności
 - Zwrócenie na siebie uwagi
 - Doświadczenie przyjemnych odczuć płynących z ciała
 - Ucieczka od wymagania
 - Reakcja na zmiany
-

Proaktywne postępowanie

- ▶ Ucz z dużą dozą sukcesu
- ▶ Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie
- ▶ Analizuj zachowania trudne
- ▶ **Interweniuj przed pełnym kryzysem**
- ▶ Słuchaj ucznia
- ▶ Bądź spokojny i uśmiechnięty

▶ Interweniuuj przed pełnym kryzysem

- ZT zazwyczaj składają się z łańcucha zachowań
 - Kręcenie się
 - Autostymulacje
 - Brak reakcji
 - Brak uwagi
 - Pojękiwanie
- Przerwij łańcuch na samym początku

Proaktywne postępowanie

- ▶ Ucz z dużą dozą sukcesu
- ▶ Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie
- ▶ Analizuj zachowania trudne
- ▶ Interweniuj przed pełnym kryzysem
- ▶ **Słuchaj ucznia**
- ▶ Bądź spokojny i uśmiechnięty

▶ Słuchaj ucznia

- Zachowanie ucznia jest dla nauczyciela wskazówką
- Uczeń nie kłamie
- Błędy ucznia w wielu przypadkach wynikają z błędów nauczyciela

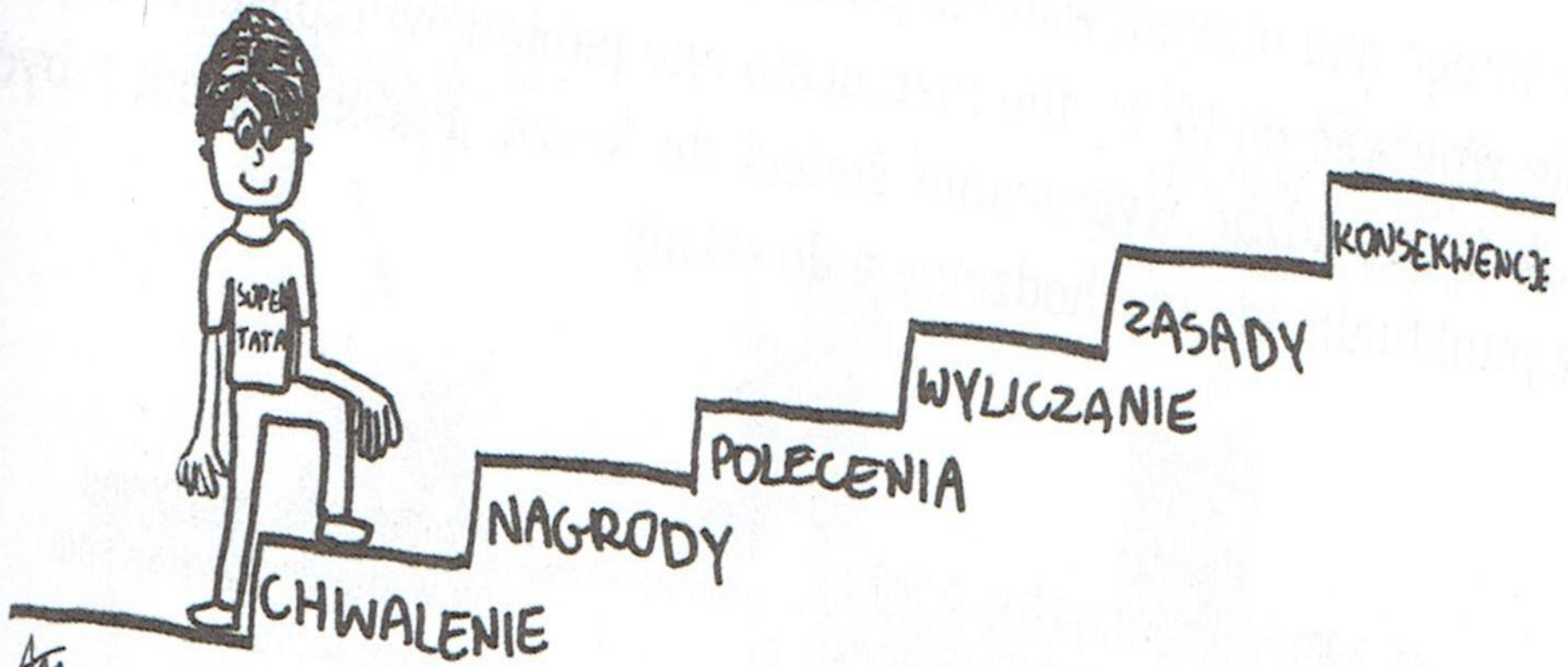
Proaktywne postępowanie

- ▶ Ucz z dużą dozą sukcesu
- ▶ Dobieraj programy tak, aby uczeń pokazywał co umie
- ▶ Analizuj zachowania trudne
- ▶ Interweniuj przed pełnym kryzysem
- ▶ Słuchaj ucznia
- ▶ **Bądź spokojny i uśmiechnięty**

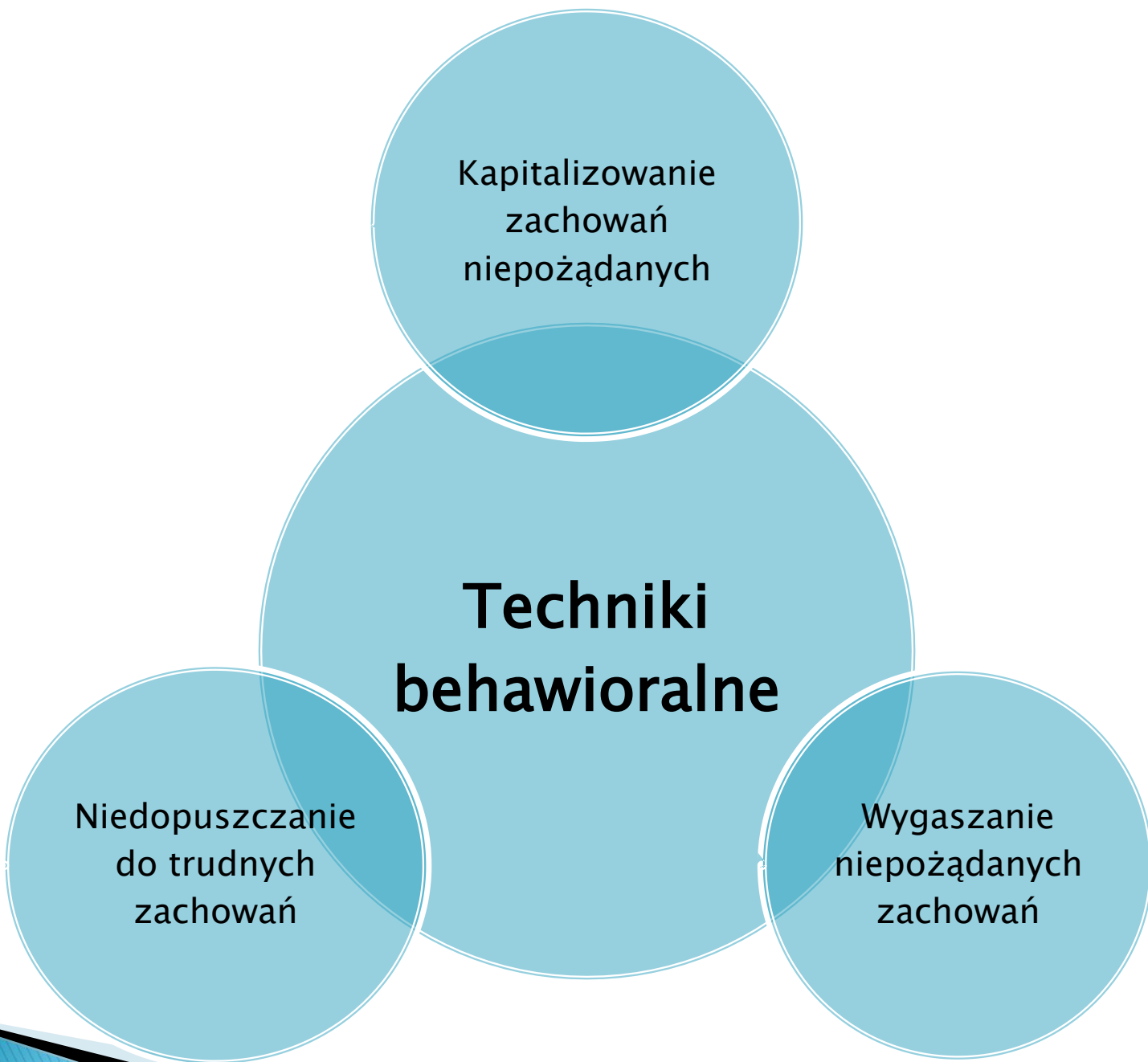

▶ **Bądź spokojny i uśmiechnięty**

- Uczeń dopasowuje się do nauczyciela
- Emocje nauczyciela mogą wzmacniać zachowanie ucznia

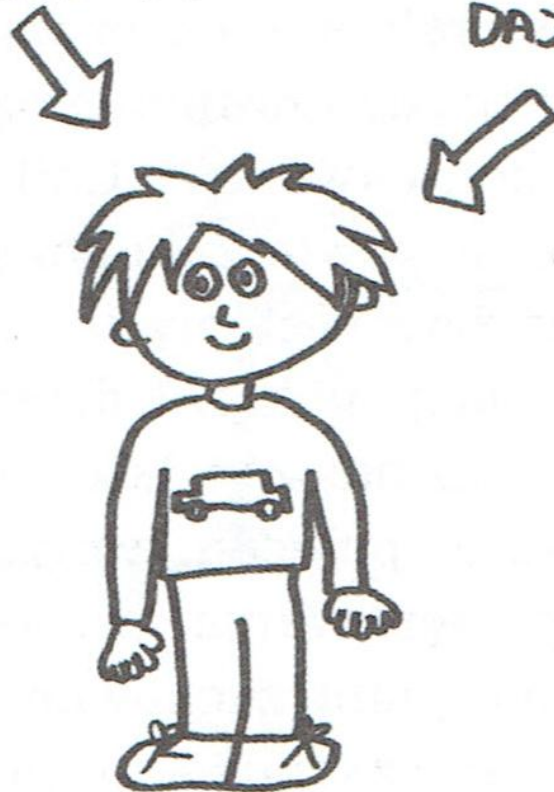
Am

- ❑ Ważna jest kolejność wprowadzania technik (zaczynamy od najmniej awersyjnej (przykrej) i jednocześnie najskuteczniejszej).
 - ❑ Zawsze gdy chcemy wyeliminować trudne zachowanie na jego miejsce powinniśmy wprowadzić nowe zachowanie.
 - ❑ Pracujemy zawsze w strefie najbliższego rozwoju.
 - ❑ Stosowanie technik behawioralnych przypomina gotowanie – z jednej strony trzymamy się przepisu z drugiej konieczne jest eksperymentowanie
-

WYGASZANIE
TĘMI ZACHOWANIA

TWORZENIE
NOWYCH ZACHOWAŃ
DAJE TRWAŁSZĄ
ZMIANĘ

Motywuja dziecko do
wykonania
obowiazkow

Utrwalaja
zachowania,
ktore pojawiaja
sie sporadycznie

Pochwały

Buduja
pozytywna
samoocene

Informuja, co jest
dobrym, akceptowanym
i pozadany przez
dorostych zachowaniem

Dostrzeganie pozytywnych zachowań

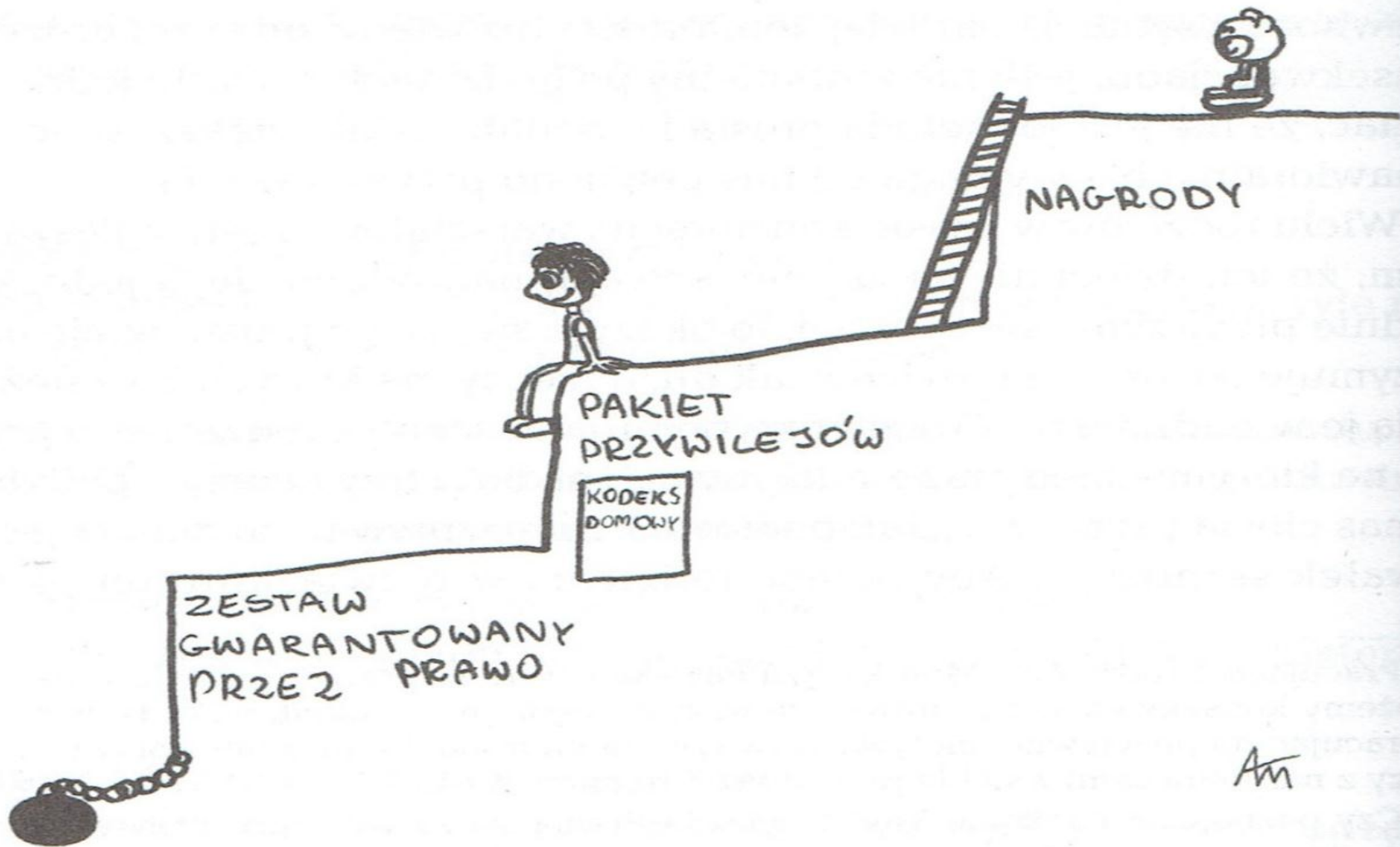
- ❑ Dzieci potrzebują pozytywnych informacji zwrotnych codziennie – jest to konieczne dla ich prawidłowego rozwoju
- ❑ Pamiętaj, że normalne zachowanie jest też pozytywne – docenianie tylko za rzeczy wyjątkowe pogarsza samoocenę, bo Nobla można dostać tylko raz w życiu!
- ❑ Zauważanie pozytywów jest jedną z pierwszych i koniecznych metod pracy z trudnym dzieckiem, szczególnie z tymi przejawiającymi zachowania opozycyjne
- ❑ Jest to też metoda najprostsza – wymaga jedynie pracy dorosłego, nie wymaga współpracy dziecka
- ❑ Dość szybko po jej zastosowaniu dochodzi do poprawy samopoczucia atmosfery w domu i szkole
- ❑ Powinna być stosowana systematycznie –jednorazowe zastosowanie rzadko daje poprawę.

Nagrody

Nagrody są jednym ze sposobów zwiększania motywacji zewnętrznej. Jest to metoda bardzo często stosowana do wzmacniania lub tworzenia nowych zachowań.

WAŻNA ZASADA: dziecko musi czuć niewielki niedosyt zasobów, aby chciało sięgać po możliwość zdobycia nagród.

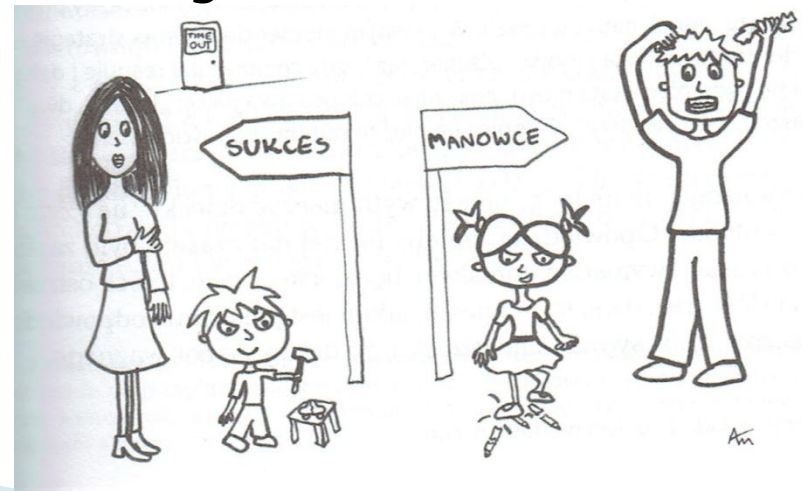
Zestaw gwarantowany przez prawo	Jest on niezależny od zachowania i postępowania dziecka, ponieważ jego brak ścigany jest prawnie	Jest on mocno ograniczony (tzw. Zestaw podstawowy, bazowy)
Pakiet przywilejów	Jest to wszystko co otrzymuje od nas dziecko wtedy gdy przestrzega zasad. Można powiedzieć, że ma do tego dostęp jeśli: wstaje rano, chodzi do szkoły, przestrzega zasad powieszonych na lodówce	Pakiet przywilejów jest elementem systemu Przywilej- Zasada - Konsekwencja (PZK) . Przywileje można odbierać jako konsekwencje łamania zasad . Pakiet przywilejów odnawia się
nagrody	Dziecko zdobywa nagrody za dodatkowe zadania lub zobowiązania	Podlega negocjacom między dorosłym a dzieckiem

NAGRODY MUSZĄ BYĆ ATRAKCYJNE DLA DZIECKA A NIE TERAPEUTY:)

Skuteczne wydawanie poleceń

1. Podejdź do dziecka.
2. Zdobądź jego uwagę (nawiąż kontakt wzrokowy).
3. Sformułuj jednoznaczne , dwu-, trzywyrazowe polecenie.
4. Poproś dziecko by powtórzyło polecenie.
5. Powtórz polecenie raz, następnie poproś, by dziecko je powtórzyło.
6. Dopilnuj wykonania polecenia (nie odchodź od dziecka, dopóki nie dokończy zadania, nie przerwie trudnego zachowania!!!).

Wyluczanie, czyli metoda 1-2-3

Przygotuj miejsce dla dziecka np. materac w nudnym miejscu

Powiedz dziecku, co zrobisz gdy pojawi się niewłaściwe zachowanie

Gdy pojawi się trudne zachowanie podnieś palec i powiedz „Raz”

Jeżeli dziecko nie reaguje podnieś palec i powiedz „Dwa”

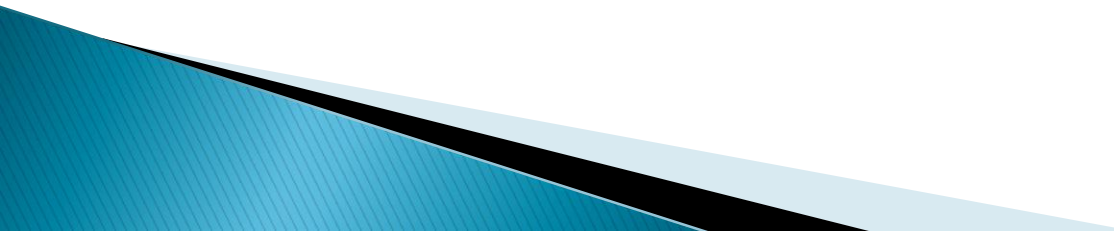
Jeżeli dziecko nie reaguje podnieś palec i powiedz „Trzy przerwa”

Zastosuj time out

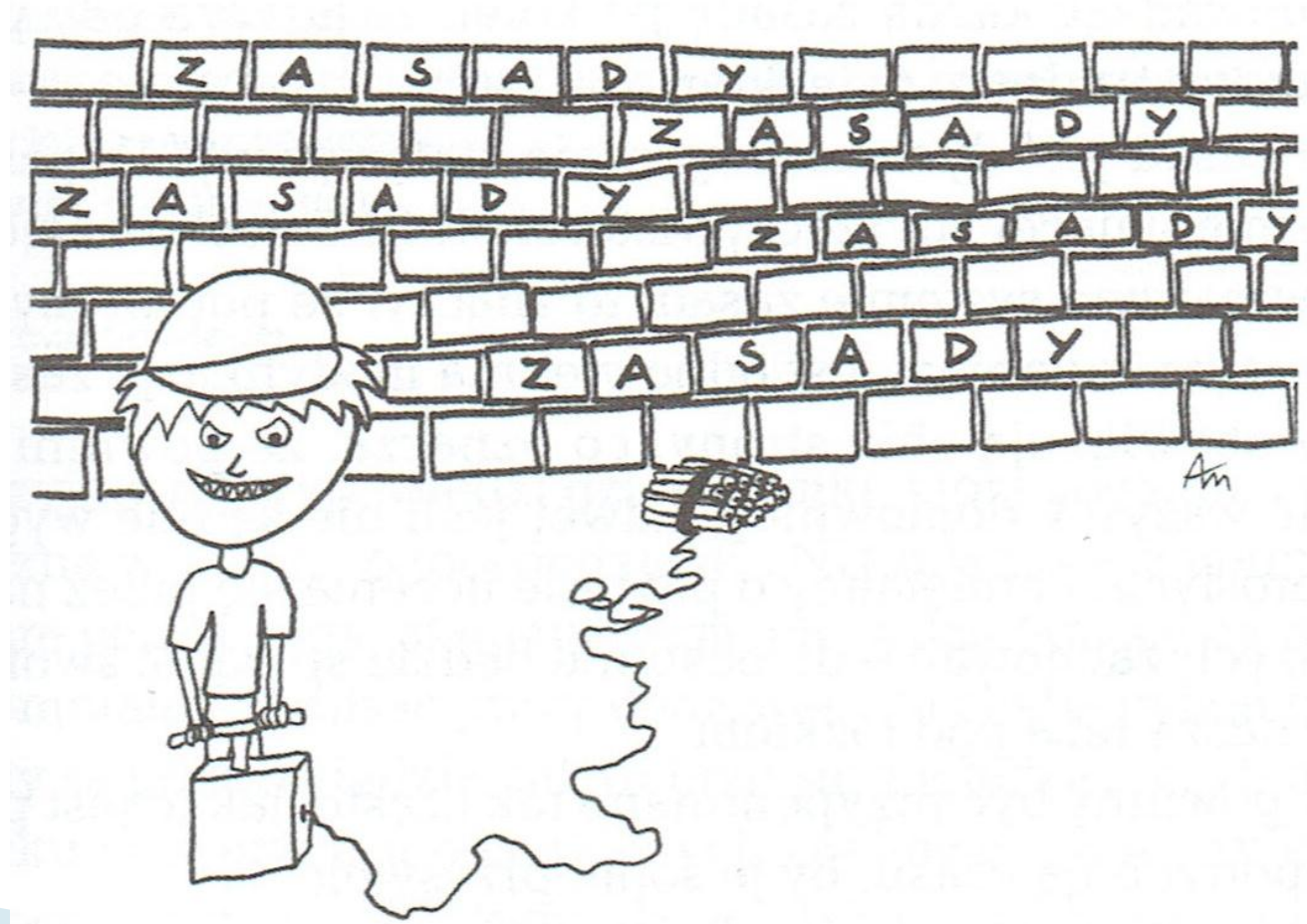
Zasada Premacka, czyli zasada babci...

**„....przyjemność przed nauką czyni
naukę karą, za to przyjemność po
nauce czyni naukę czynnością
zyskową...”**

- ❑ Konieczne jest znalezienie tzw. gorących przywilejów, czyli rzeczy na których dziecku mocno zależy. W innym wypadku nasze działanie może okazać się nieskuteczne
 - ❑ Można ją stosować w przypadku wszystkich zachowań
 - ❑ Zasada zapobiega pojawianiu się zachowań trudnych
 - ❑ Dziecko wybiera pomiędzy przyjemnością (wykonanie zadania) i jej brakiem (odmowa)
 - ❑ Zawsze trzeba dotrzymać słowa zarówno w dawaniu, jak i odbieraniu nagrody
 - ❑ Groźba nie działa bez pewności, że dorosły dotrzyma słowa!
-

Zasady

1. Wprowadzamy jedną zasadę naraz
2. Mamy tylko tyle zasad, o ilu wszyscy pamiętają (raczej nie więcej niż 6)
3. Zasady są stałe

Konsekwencje

Wszystko ma swoją przyczynę....

....notatki ABC

Warunkowanie sprawcze

A: B ————— C

Bodziec poprzedzający (A)

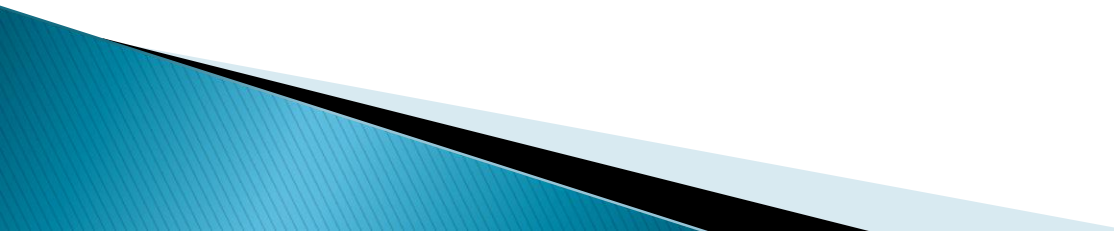
Zachowanie (B)

Konsekwencja (C)

data, godz. rozp. – godz. zakoń.	A Co się zdarzyło przed wystąpieniem zachowania?	B Jak wyglądało zachowanie dziecka?	C Co się wydarzyło tuż po zachowaniu?

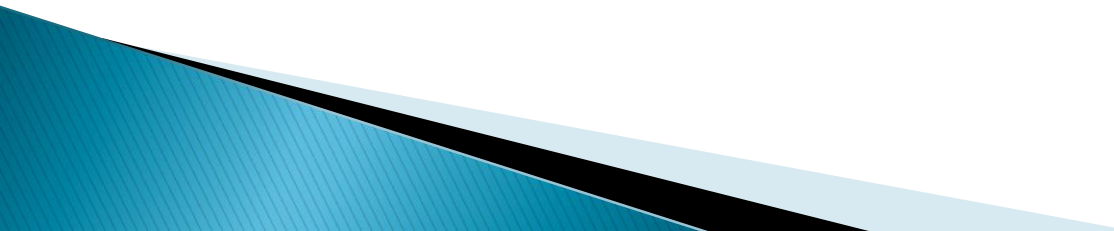

Zmiana A, czyli jak zmienić otoczenie, by nie dopuścić do powstania trudnego zachowania (T. Gordon 2007):

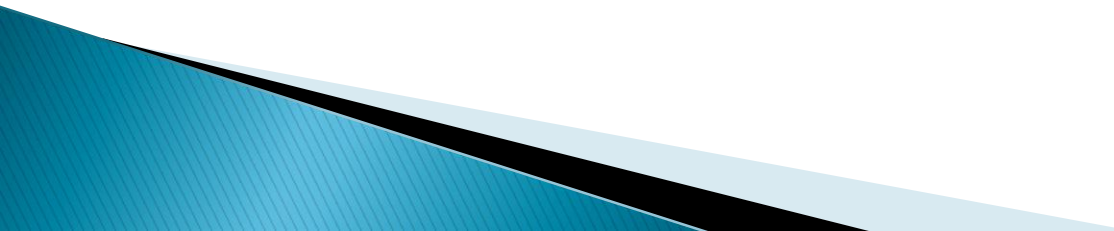
- A. Ograniczenie ilości bodźców dochodzących z otoczenia
 - B. Uproszczenia otoczenia
 - C. Ograniczenie przestrzeni życiowej dziecka (pozwolenie na autonomię)
 - D. Wzbogacanie otoczenia dziecka
 - E. Sprawienie, by otoczenie było bardziej bezpieczne dla dzieci
 - F. Zastąpienie jednego zajęcia innym
 - G. Odwrócenie uwagi
-

Planowanie – plan dnia, plan pracy – wiele dzieci czuje się dużo bezpieczniej, jeśli stworzymy im stały i powtarzający się plan dnia

Praca z minutnikiem – zasada pracy i przerwy – dzieci lepiej pracują w krótszych odcinkach czasu, system: praca / przerwa

Tok postępowania w przypadku wystąpienia epizodu zachowań trudnych

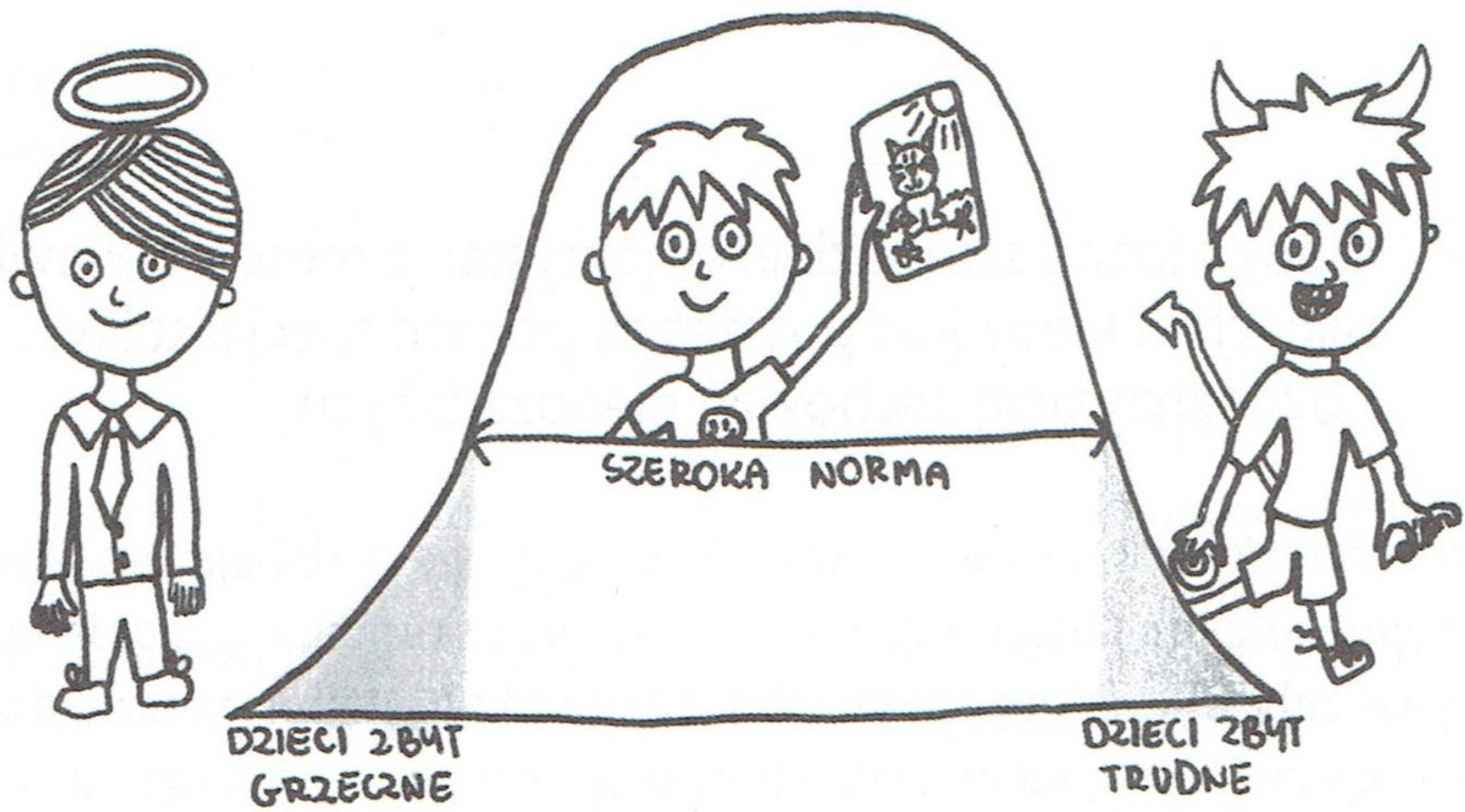

Zachowania trudne: zachowania, które powodują – ze względu na nasilenie, częstotliwość lub czas trwania – zagrożenie bezpieczeństwa angażujących się w nie osób oraz osób z ich otoczenia, a także zachowania, które mogą ograniczyć lub uniemożliwić osobom w nie się angażującym naukę, dostęp do miejsc użyteczności publicznej, przebywanie w grupie rówieśniczej, lub właściwe funkcjonowanie w domu.

□ **około 30%** – zachowania agresywne lub destrukcyjne

□ **do 40%** – zachowania autoagresywne

□ **40–60%** – zachowania autostymulacyjne w stopniu, w którym takie zachowania są postrzegane jako problematyczne

DZIECI ZBYT
GRZECZNE

SZEROKA NORMA

DZIECI ZBYT
TRUDNE

Zmniejszanie częstości zachowań

- Redukcja lub wyeliminowanie zachowań trudnych jest ważna z punktu widzenia konsekwencji takich zachowań:
 - edukacyjnych
 - społecznych
 - biologicznych

Konsekwencje edukacyjne:

- przeszkadzają w adaptacyjnym reagowaniu w danej sytuacji i w uczeniu się nowych umiejętności
- skutkują obniżoną relacyjnością z otoczeniem – mniej momentów edukacyjnych

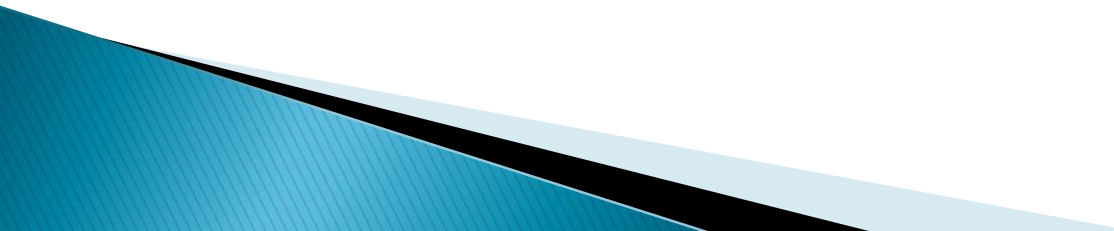
Konsekwencje społeczne:

- osoby angażujące się w zachowania trudne są unikane
- większa liczba negatywnych interakcji z opiekunami/terapeutami/nauczycielami
- jeden z najważniejszych czynników prowadzących do instytucjonalizacji lub umieszczenia osoby w bardziej restrykcyjnym otoczeniu

Konsekwencje biologiczne:

- mogą prowadzić do urazów cielesnych osoby angażującej się w te zachowania, lub wręcz jej śmierci, a także do urazów cielesnych innych osób
- leczenie farmakologiczne z powodu zachowań trudnych (może wpływać negatywnie na całościowe funkcjonowanie klienta)

Zachowania trudne mogą być utrzymywane przez:

- społeczne wzmocnienia pozytywne (tj. pozyskanie czegoś np. uwagi, przedmiotów)
 - społeczne wzmocnienia negatywne (tj. ucieczka od wymagań)
 - wzmocnienia automatyczne (tj. doznania sensoryczne)
-

Model pracy nad zachowaniami trudnymi

- ▶ **Krok 1:** Zdiagnozuj problem: formularz „diagnostyka behawioralna”, obserwacja klienta w środowisku naturalnym, sprawdzenie ewentualnych „biologicznych” podstaw zachowania trudnego
- ▶ **Krok 2:** Zbuduj plan oparty o diagnozę: procedury proaktywne (manipulowanie bodźcami poprzedzającymi), procedury reaktywne (manipulowanie konsekwencjami)
- ▶ **Krok 3:** Przetestuj interwencję w kontrolowanym środowisku: przeprowadź sesje kontrolne
- ▶ **Krok 4:** Oceń rezultaty: pomiar zachowanie trudnego i związanych z nim zachowań’
- ▶ **Krok 5:** Wprowadź interwencję w życie: szkolenie personelu i rodziców, kontynuuj rozszerzanie interwencji na nowe środowiska

Przykładowy tok postępowania w wypadku wystąpienia zachowań trudnych

Rzucanie przedmiotami i gospodarką żetonową

Gdy ZT wystąpi w zadaniu podczas wykonywania PU (prób uczących), lub po wydaniu polecenia, to terapeuta kontynuuje zadanie (jeśli to możliwe, to dokładnie z tym samym przedmiotem). Terapeuta powinien mieć przygotowany 2 zestaw przedmiotów do wykonywania PU i 2 gospodarki żetonowe. Jeśli nie ma drugiego przedmiotu, to terapeuta wykonuje podobne zadanie. Terapeuta podnosi rzucony przedmiot w czasie przerwy, najlepiej nie na oczach dziecka.

W przypadku bicia, kopania, szczypania terapeuty

Gdy w edukacji, ale bez wydania polecenia to time out.

Gdy w edukacji, ale po poleceniu, to terapeuta stosuje wygaszanie, czyli kontynuuje naukę.

Gdy poza edukacją, to time out od razu (bez mówienia „usiądź ładnie”) w czasie odstawiania dziecka do time outu można powiedzieć „NIE” – jest to jedyny komentarz jaki słyszy dziecko.

Gdy dziecko kopie terapeutę, terapeuta stosuje wówczas time out. Terapeuta odprowadza dziecko na time out w miejsce w którym nie będzie on miał możliwości patrzenia na inne dzieci lub / i na terapeutę. Dziecko stoi twarzą do ściany i nie dostaje wówczas uwagi od terapeuty. Gdy dziecko stoi spokojnie terapeuta odczeka 15 sekund i pozwala dziecku wrócić do miejsca, w którym zaczęło się kopanie. Gdy dziecko nie stoi spokojnie pozostaje twarzą do ściany tak długo aż nie będzie stało spokojnie tj. nie przestanie kopać, próbować uciec z miejsca time out'u. Dziecko może siedzieć lub leżeć podczas time out'u. Terapeuta nie podejmuje prób podnoszenia dziecka lub zmieniania pozycji jego ciała.

Gdy dziecko ucieka z krzeselka, zaczyna biegać po pokoju lub wchodzi pod stół

Terapeuta wówczas powinien przestawić stół tak, aby dziecko pozostając na podłodze nie przebywało pod stołem. Terapeuta wydaje 2 razy polecenie „wstań” lub „usiądź na krzeselku” i może zastosować podpowiedź fizyczną częściową. Nie podejmuje jednak prób podniesienia dziecka z podłogi lub / i sadzania na krzeselku. Gdy dziecko usiądzie w krzeselku lub gdy siedzi na podłodze terapeuta wydaje proste polecenia z zakresu imitacji motoryki dużej i jeśli to konieczne stosuje podpowiedzi fizyczne z jak najmniejszym kontaktem wzrokowym. Bardzo umiarkowanie komentuje wykonywanie przez dziecko poleceń. Gdy dziecko samo wykona 5 poleceń terapeuta powraca do czynności, która poprzedziła usieckę.

Dziękuję za uwagę

Sylwia Sawicka